

Görüşler ve Çukurova dergilerinin incelenmesi (1937-1947)

Büşra Alabbasi *

Öz

Yapılan çalışmada 1930-1950 yılları arasında Türkiye'deki basın hayatını ele alarak *Görüşler* ve *Çukurova* dergileri incelenmiştir. Dergilerin dönemine uygun olarak ne yönde yayın yaptığı ele alınmıştır. Bununla birlikte bu dergilerin çıkarılma sebeplerinde bulunan hedeflere ulaşip ulaşmadığı göz önünde bulundurulmuştur. Yöntem olarak tanımlayıcı/betimleyici yöntem tercih edilmiştir. Bu sebeple dergilerin içindeki yazıların ve yazarların bir listesi oluşturulmuştur. Böylelikle dergilerin içindeki konulara, yazarların kimler olduğuna ve değişip değişmediklerine de tablolar halinde yer verilmiştir. Bununla birlikte sadece yazar kadrosu değil dergilerin sahiplik bilgileri, hangi dönemlerde çıkmış oldukları ve fiyatı hakkında bilgi verilmiştir. Tüm bu çalışmaların yapılabilmesi adına her iki derginin de tüm sayılarına ulaşılmış ve tek tek incelenmiştir. Çalışma dört bölümde incelenmiştir. İlk bölümde giriş yapılarak çalışmanın neden yapıldığı nereye varmak istediği, amaçları ve varsayımları açıklanmıştır. İkinci bölümde dergilerin çıktığı dönemin anlaşılabilmesi için dönem bilgisine yer verilmiştir. Aynı zamanda Halkevlerine ve Adana Halkevi hakkındaki bilgilere de yer verilmiştir. Bu bilgilere yer verilmesi derginin çıktığı dönemi anlamak açısından ve derginin içindeki konuları anlamlandırıp yorumlamak açısından önemlidir. Üçüncü bölümde çalışmanın bulguları iki alt başlık altında anlatılmıştır. İlk başlıkta *Görüşler* dergisi ele alınmış alt başlıklar halinde anlatılmıştır. Daha sonra ise *Çukurova* dergisi ele alınarak yine alt başlıklar halinde incelenmiştir. Son olarak sonuç ve kaynakçayla çalışmaya son verilmiştir. Her iki derginin de tüm sayılarına ulaşıp tek tek incelenmesinden kaynaklı olarak dergiler hakkında tüm bilgilere detaylı olarak yer verildiği görülmektedir. Bu özelliği ile çalışma, alanında yapılmış ilk çalışma olma özelliğini taşımaktadır.

Research article

Geliş - Submitted: 07.10.2024

Kabul - Accepted: 07.12.2024

Atıf – Reference: *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 14, 92-113.

Anahtar kelimeler: Halkevleri, Adana Halkevi, *Görüşler* dergisi, *Çukurova* dergisi, Türkiye'de basın tarihi

Examination of *Görüşler* ve *Çukurova* magazines (1937-1947)

Abstract

In the study, the magazines *Görüşler* and *Çukurova* were examined by looking at the press life in Turkey between 1930 and 1950. It was examined in what direction he published in accordance with his period. In addition, it was taken into consideration whether these journals achieved the objectives of their publication. The descriptive method was preferred as the method. For this reason, a list of articles and authors in the journals has been created. Thus, the topics in the journals, who the authors are and whether they have changed are included in tables. In addition, information is given not only about the author staff but also about the ownership information of the magazines, the period in which they were published and their prices. In order to carry out all these studies, all issues of both journals were accessed and examined one by one. The study was examined in four sections. In the first section, an introduction is given, explaining why the study was conducted, where it aims to reach, its aims and assumptions. In the second part, period information is given to understand the period in which the magazines were published. At the same time, information about Community Centers and Adana Community Center is also included. Including this information is important in terms of understanding the period in which the magazine was published and in terms of making sense and interpreting the topics in the magazine. In the third section, the findings of the study are explained under two subheadings. In the first one, *Views* magazine was discussed and explained under subheadings. Then, *Çukurova* magazine was discussed and examined under subheadings. Finally, the work was concluded with the results and bibliography. Since all issues of both journals

* Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı, e-posta:ccetinbusra@gmail.com, ORCID-ID: 0000-0002-4913-4080

were accessed and examined one by one, it can be seen that all information about the journals is included in detail. With this feature, the study is the first study in its field.

Key words: Community houses, community of Adana, Görüşler magazine, Çukurova magazine, history of the press in Türkiye

Giriş

Basın tarihi genellikle kitaplardan okunulan, direkt olarak kronolojik sıra içerisinde birbirini takip eden olaylar olarak öğrenilir. Şüphesiz bu öğrenmek için en temel yoldur. Fakat bunun yanı sıra basın tarihinin herhangi bir dönemi ile alakalı bilgi edinmek amacıyla o dönemde yayınlanmış bir yayını incelemek bir diğer öğrenme yöntemidir. Böylelikle tarihe şahit olmuş kişilerin ağzından tarihi dinlemek imkânı bulunur. Bilgilerin anlam dünyasına girmek sadece tarihi ezberlemek değil duyguları da hissetmeye yol açar. Bu doğrultuda *Görüşler* ve *Çukurova* dergileri hem yayın hayatlarını sürdürdükleri dönemi anlama hem de dergilerin tanıtılma amacıyla incelenmiştir. Bundan dolayı çalışma dönemin derginin içeriğini belirlemesi, derginin ise dönemi yansıtması bağlamındaki etkileşimli sarmalı bir arada vermesi sebebiyle önem arz etmektedir.

Çalışma dönem incelemesi ve dönemde çıkan derginin içeriği olduğundan *Görüşler* ve *Çukurova* dergilerinin tüm sayıları çalışma kapsamına alınmıştır. Bu bağlamda dergilere ulaşabilmek adına Milli Kütüphane arşivine başvurulmuş elde edilen sayılar fotoğrafları çekilmek suretiyle kopyalanmıştır. 7, 12 ve 63. sayılara ulaşamadığından dolayı çalışmaya dâhil edilememiştir. Dergiler incelenirken zaman kısıtlamasından dolayı sayıların tamamı detaylıca okunamayarak genel olarak bakmak suretiyle sınırlandırılmıştır. Bir başka sınırlama ise döneme getirilmiş, çalışmada derginin çıktığı dönem olan 1930-1950 dönemi ele alınmıştır.

Derginin döneminde halkı bilgilendirme amacıyla yayın yapan ve bu konuda yazılar yayınlayan bir mecra olduğu varsayılmaktadır. Bunun yanı sıra derginin rastgele bilgiler değil dönemin ihtiyacına göre bilgiler sunduğu düşünülmektedir. Ayrıca sadece kültürel olarak bilgi sunmadığı Adana Halkevi'nin de yapmış olduğu etkinlikler hakkında bilgi vererek halkın ilgisini çekebilecek bir dergi olduğu öne sürülmektedir.

İnceleme yapılırken tanımlayıcı/betimsel yöntem kullanılmıştır. Bu bağlamda dergiler ele alınırken öncelikle dönem özellikleri araştırılarak belirlenmiştir. Daha sonra dergiler elde edilmiştir. Dergilerin tek tek içerikleri incelenirken bazı soruların cevapları aranmıştır. Bu sorular şu şekildedir:

- 1) *Görüşler* ve *Çukurova* dergilerinin çıkış amacı nedir? Dergiler kaç sayı yayımlanmıştır?
- 2) *Görüşler* ve *Çukurova* dergilerinin şekil özellikleri nelerdir?
- 3) *Görüşler* ve *Çukurova* dergilerinin bölümleri nelerdir?
- 4) Her iki derginin de genel yayın politikası nedir?
- 5) *Görüşler* ve *Çukurova* dergilerinin yazar kadrosu kimlerden oluşmaktadır?
- 6) *Görüşler* ve *Çukurova* dergilerinin ele aldığı konular nelerdir?
- 7) *Görüşler* ve *Çukurova* dergilerinin diğer halkevleri ve *Ülkü* Dergisi ile ilişkisi nasıldır?
- 8) *Görüşler* ve *Çukurova* dergilerinin Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ile ilişkileri nasıldır?

Bu sorular bağlamında dergi incelenmiş ve aşağıda bulgulara yer verilmiştir. Buna ek olarak yöntemin tanımlayıcı/betimsel yöntem olarak belirlenmesinin dışında dergiler monografik incelenme yöntemine de uygunluk göstermektedir. Bu sebeple dergiler sadece tanımlayıcı/betimsel yöntemine uygun incelenmiştir diyerek kısıtlamak doğru olmayacaktır. Monografik inceleme genel olarak insanların hayatlarına yapılırsa dahi dergilerde bu inceleme yöntemine uygun birer materyal halindedir.

1. Görüşler ve Çukurova dergilerinin çıktığı döneme genel bir bakış

Yayınlanan bir mecmuanın içindekilerin daha iyi anlaşılması için çıktıkları dönemin özelliklerine de bakmak gerekir. Eğer içinde bulunduğu dönem iyi anlaşılırsa dergilerin neyi neden yaptıklarına da anlam verilebilir. Dergilerin çıktığı dönem tek partili döneme denk gelmesi sebebiyle bu bölümde tek partili dönem ele alınmıştır.

Uzun yıllar boyunca baskı altında kalan dergiler II. Meşrutiyet'in ilanından sonra aşırı yayın fazlalığı yaşar (Cantek & Gönenç, 2017, s. 114). Bunun sebepleri arasında insanların yıllarca bastırılıp yazmak istediklerinin içinde kalması gösterilebilir. Dergiler belli bir siyasi tutumda değildir. İktidara göre yön değiştirme görülür. Partizanlık değil, iktidar yandaşlığıdır onların yaptığı. Buna örnek olarak *Akbaba* dergisi verilebilir. *Akbaba* Dergisi Cumhuriyet Halk Fırkası'nın iktidarda olduğu müddetçe onu desteklediği, muhalif olmadığı görülür. 1950 seçimleriyle beraber iktidara Demokrat Parti'nin gelmesiyle *Akbaba* dergisi DP'yi destekleyecek yayınlar yapmaya başlamıştır. Daha sora yeniden iktidarın değişmesi ile *Akbaba* yeni iktidara hizmet etmiş ve iktidarda hangi parti olursa olsun iktidar yanlısı tavır sergilemiştir.

Dergiler de kendi aralarında ayrılmışlardır. Örneğin Ankara Hükümeti'ni destekleyen dergiler emperyalist[†] düşüncelere karşı gelirken, sosyalizmi[‡] eleştirecek hiçbir şey yazıp çizmezler. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra sayılarında fazlaca artış olan dergiler II. Abdülhamid'i eleştirmeye koyulurlar. Kurtuluş Savaşı yıllarında ise emperyalist güçlere karşı eleştirel tavır takınırlar. 1940'ların ikinci yarısında dergilerin anti-komünizme[§] yaklaşımları doğaldır. Sebebi Soğuk Savaş döneminin sadece bir dönem olmakla kalmayıp devlet politikaları haline gelmesidir. Tek parti döneminin alışkanlıkları hâlâ bitirilmiş durumda değildir. İktidara muhalefet yapabilecek gücü bulanlar çok partili hayata geçmeyi denemiştir. Fakat çok başarılı olduklarını söylemek çok da mümkün olmaz. DP'nin iktidarda olduğu süre zarfında dergiler tehlike olarak gösterilmiştir. Hatta kâğıt bulmakta bile zorlanmışlardır. Bu dergiler DP karşıtıdır, fakat bu CHP yanlısı oldukları anlamına gelmez. Hatta CHP dergiler tarafından muhalefet yapamadığı eleştirilerine maruz kalmaktadır (Cantek & Gönenç, 2017, s. 116-125).

Tek partili döneme bakıldığında ise Atatürk ile başlayan ve 1950'ye kadar devam eden bir süreç ile karşılaşılmaktadır. İktidarda CHP'nin olduğu çok partili hayata geçiş denemelerinin başarısızlıkla sonuçlandığı dönemden bahsedilmektedir. Bu dönemin özelliklerinden biri de değişen rejimle birlikte totaliter^{**} ve otoriter^{††} rejimlerin sıkıntısını çeken Türkiye çok partili hayata geçiş denemelerinden sonra tek parti yönetimini esas almıştır (Öğdü, 2011). Bu dönemin toplumdaki birçok alana olan etkileriyle birlikte basına da olan etkilerinin olduğu hiç şüphesiz doğrudur. Cumhuriyet'in ilanından sonra basın için kurulan İstanbul İstiklal Mahkemeleri ile muhalif olan kesim susturulduğu ve özgürlüklerin sınırlandırıldığı görülmektedir. Bununla birlikte Cumhuriyet'in kurulmasından iki yıl sonra meydana gelen Şeyh Said İsyanı dolayısıyla çıkarılan Tahrir-i Sükûn Kanunu ile özgürlüklerin iyice daraldığı gözlenir. 1927 yılında ise Atatürk'e yapılan suikast girişiminden sonra muhalefet tamamıyla susturuldu. Bu girişimden iki yıl sonra ise basında muhalefet sınırlı olarak da olsa başlamayı başardı. Daha sonraları 1930-31 yıllarında muhalif basını ile yandaş basın arasında eleştiri sınırlarını aşan tartışmaların meydana geldiği görülmektedir. Tüm bunların sonucunda ise 1931 yılında çıkarılan Basın Kanunu ile muhalif olan basın tamamıyla susturulmuş olmakla birlikte yandaş olan basına ise ciddi anlamda sınırlılıklar

[†] Bir devletin veya ulusun başka devlet veya uluslar üzerinde kendi çıkarları için hâkimiyet kurma faaliyetidir.

[‡] İktidarın ve üretim araçlarının halkın elinde olduğu ve ortaklaşa kullanıldığı sistem.

[§] Komünizme karşı olan ve aksinin gerçekleşebileceğini savunan görüş.

^{**} Tek bir kanun koyucu kişi veya grubun olduğu sistem.

^{††} Hukukun üstünlüğü, kuvvetler ayrılığı, demokratik oy kullanma hakkı gibi unsurların azaltıldığı siyasi sistem.

getirildi. Daha sonra belirli düzenlemelerle partisiz devlet haline gelen devlet Atatürk'ün ölümüne kadar bu şekilde yönetilmeye devam edildi. Böylelikle de basının muhalefet etme hakkının elinden alındığı bir döneme girilmiş oldu. Basın muhalefet edemiyordu çünkü muhalefet edecek olsa onu destekleyen bir dayanağı yoktu. 1931 yılında kapatılan Matbuat Umum Müdürlüğü bir yıl sonra Dâhiliye Vekâleti'ne bağlı olarak yeniden açılmasıyla birlikte siyasal iktidar basını bu yolla takip etmeye, denetlemeye ve cezalandırmaya başladı. Matbuat Umum Müdürlüğü'ne zaman içerisinde zamanla daha fazla yetkiler verildi. Bu yetkilerin verilmesiyle birlikte müdürlük basına daha ağır bir şekilde yaptırım uygulamaya başladı. Yaptırımlar o kadar ağırlaştı ki bir telefon ile gazete kapatmak mümkün hele geldi (Güz, 1995, s. 8-11, 32-33). Sadece bununla da kalınmayıp yabancı gazetelerin dahi yurt içine sokulmaması çok sık görülür hale gelmiştir. Ne Mustafa Kemal'e ne de İsmet İnönü'ye karşı hiçbir olumsuz haber yazılamamıştır. Özellikle İstanbul Belediyesi'nin uyguladığı hükümler muhalifler tarafından eleştirilir hale gelmiştir (Uğur, 2010). Bu durumun önemini göstermek amacıyla Falih Rıfkı bir yazısında açıkça durumu anlatır. Gazeteciliğin şahsi çıkarlara kullanılmaya başlandığında çok tehlikeli olabileceğinden bahseder. Gazetelerin şeklen ileri fakat içerik bakımından geri olduklarını belirtir. Tüm bu baskıların ve uygulamaların üstüne 25 Mayıs 1935 tarihinde Ankara'da bir Basın Kongresi toplanır. Bu kongre toplanılan ilk kongredir ve gazeteciler bu problemlerini tartışma ortamı bulmuşlardır (Güz, 1995, s. 32-33). 1938 yılında ise Matbuat Kanunu'nda düzenlemeler yapılarak iyileştirilmiş ve son halini almıştır (Uğur, 2010).

Takrir-i Sükûn ile susturulan muhalefet basını, kanundan beş yıl sonra hoşgörü politikasıyla karşılaştı. Ve böylece susturulmuş olan muhalif basını yavaş yavaş varlığını göstermeye başladı. Bu durumun 1931 yılına kadar devam ettiği görülür. Daha sonra ise rejimden ayrı bir şekilde yayın yapan dergi ve gazeteler varlıklarını sürdürmeye çalıştıkları görülür. Bu denilenle kastedilen muhalif basında çıkan yazılara tepkiler veriliyordu. Hatta bununla da kalmayıp yazılar için davalar açılıyordu. Bunun en belirgin örneğini dönemin önemli dergilerinden de olan Resimli Ay dergisinde görülmektedir. Yazı devriminden sonra yazılmış olan Sabiha Zekeriya'nın (Sertel) "Savulun Geliyorum" yazısı ile Emin Türk'ün (Eliçin) "Köyümde Neler Gördüm" adlı yazısının mahkemelik olduğu görülür (Uyar, 1998).

Atatürk'ün ölümünden sonra hükümetin başına İsmet İnönü'nün geçmesiyle durumlar biraz daha yumuşadı denilebilir. İsmet İnönü basına hoşgörü anlayışıyla yaklaşır. İnönü iktidarın başına geçmesiyle Başvekil olarak Celal Bayar'ı tayin eder. Fakat bir süre sonra aralarında siyasi bir anlaşmazlık çıkınca Bayar istifa eder. Bayar'ın bıraktığı yeri Refik Saydam devralır ve 1942 yılından ölüncüye kadar görevini sürdürür. Öldüğünde ise boş kalan yerine Şükrü Saraçoğlu geçer. Tabii ki bu değişikliklerden basın fazlasıyla etkilenir. Her yeni gelen hakkında veya giden hakkında yazılması gereken şeyler vardır fakat bu çok mümkün olmaz. Gazete ve dergiler dışarıda savaş ülke içinde ise tek parti yönetiminin getirdiği zorluklarla hayatını devam ettirmeye çabalıyordu. Savaş koşullarından dolayı ülkede sıkıyönetim ilan edilmiş zaten zor olan koşullar bir hayli zorlaşmış durumdadır. Bununla birlikte 1938 tarihli Basın Kanunu'nun 50. maddesi gazete ve dergilerin belirli sürelerle kapatılabileceğini ve kapatılan yayınların sahiplerinin başka bir isimle yeniden bir yayın yayınlamayacağını öngörüyordu (Barutçu, 2012, s. 30-38).

1938 yılında siyasal iktidar basını denetleyebilmek amacıyla Türk Basın Birliği kurulmuştur. Bu birliğin kurulması tamimiyle basının iç sorunlarını çözme amacı taşımaktadır. Fakat bu birlik, sahip olduğu yasal yetkiler ve yapıyla basını siyasal iktidarın mutlak hâkimiyeti altına sokmuştur. Bu yıla kadar basın bir meslek olarak bile görülüyordu. Birlik sayesinde ilk yasal düzenleme de yapılmış oldu. Basın Birliği Kanunu'nun basının lehine işleminin imkânının olmadığı görüldü (Uğur, 2010). Bu yıllarda basını daha sıkı bir şekilde kontrol altında olduğu yıllardı. Matbuat Umum Müdürlüğü ile sıkıyönetiminde olması gazete ve dergileri daha rahatlıkla denetlenmesini sağlıyordu. Bu yolla da birçok dergi ve

gazetenin rahatça kapatılması kolaylaşıyordu. En çok kapatılan gazetelerin başında ise *Cumhuriyet, Tan, Vatan* ve *Tasvir-i Efkâr* bulunmaktaydı (Uyar, 1998).

Basınla iktidar ilişkilerine bakıldığında asıl olan birbirlerini besleyen bir yapıda olmaları gerektiği görülür. Çünkü basın için iktidar ne kadar haber kaynağı konumundaysa, iktidar için de basın bir o kadar kendini tanıtmaya, düşüncelerini halka iletme organıdır. Fakat bunun pratikte böyle olmadığını görmekteyiz. Özellikle de görüldüğü gibi Cumhuriyetin ilk yıllarında basının eleştiri özgürlüğü bakımından bir sınır çizilmiş ve iktidarın organı haline gelmiştir (Uğur, 2010).

İkinci Dünya Savaşı yıllarında dünyada büyük krizler yaşanmış, fazlasıyla canlar alınmış, hatta savaşın bitip bitmeyeceğine yönelik tartışmalar meydana gelir olmuştu. Türkiye savaşa girmemiş olmakla birlikte savaştan fazlasıyla etkilenmiştir. Bu yıllarda dışarıya karşı tarafsızlığını korumaya çalışan Türkiye içeride getirilen vergilerle bayağı zor durumda kalmıştır. Türkiye'yi zorlayanların başında ise Milli Koruma Kanunu ile Varlık Vergisi gelmektedir. Bunlarla birlikte Türkiye'nin ekonomisi zor bir duruma gelmiştir (Güz, 1995, s.17). Milli Koruma Kanunu'nun asıl çıkma amacı ise Türkiye'yi savaştan korumak, ekonomiyi kontrol altına almak ve fiyatları düzenlemektir. Fakat bu düzen hükümete o zamana kadar görülmemiş geniş yetkiler verirken bir yandan da özel girişimi engelliyordu (Barutçu, 2012, s. 32). Basın ise bundan nasibini almış ve birçok basın organı kapanmak zorunda kalmıştır (Güz, 1995, s. 17). Türkiye bu dönemde savaşın dışında kalmaya çabalamış, ama tüm bu çabalarına rağmen yine de fazlasıyla savaştan etkilenmiştir. Bu durumdayken kendini garantiye alabilmek amacıyla çeşitli anlaşmalar yapmıştır (Barutçu, 2012, s. 25). Almanya'nın Türkiye'yi yanına çekme çabaları sadece kendine has bir durum değildir. Türkiye'nin jeopolitik konumundan dolayı hem mihver hem de müttefik devletlerin yanına çekme çabaları görülmektedir. Fakat tüm bunlara rağmen Türkiye kendini savaşın dışında tutmayı başarmıştır. Her iki tarafla da anlaşmalar yaparak ve krediler alarak maddi faydalar sağlamıştır (Ergül, 2015).

Bu dönemde kapatılan yayın organlarıyla birlikte yeniden yayına başlayan veya yayın hayatına yeni giren gazete ve dergiler de oldu. Bunlara örnek olarak Ahmet Emin Yalman'ın yeniden yayınlamaya başladığı *Vatan* gazetesi ile Hüseyin Cahit Yalçın'ın yayın hayatına soktuğu *Tanin* gazetesi verilebilir. II. Dünya Savaşı'nın meydana getirdiği yurtdışındaki gruplaşmalar Türkiye'ye de yansdı. Ülkede Almanya'yı destekleyen ve desteklemeyen gazetelerin oluştuğu görülür. Türkiye'deki basın kutuplaşmaya başladı. Bunların yanı sıra ülkede İrkçı-Turancı gazeteler ve sol gazeteler de oluşmaya başladı (Uyar, 1998).

Bu dönemde dış siyaseti İsmet İnönü belirliyordu. Ülkedeki Alman yandaşları Almanya ile bir anlaşmaya girilmesini istiyordu (Eroğlu, 2012). Almanya bu dönemde Türkiye'yi fazlasıyla yanına çekme çabalarında bulundu. Özellikle Stalingrad yenilgisine kadar olan dönem Nazi taraftarlığının arttırılmaya çalışıldığı bir döneme denk gelir. Bu dönemde gazeteler genellikle dış politika, yoksulluk gibi konuları işlerken dergiler İrkçı-Turancı söylemler yayınlamaktaydılar. Fakat 1943 yılına gelindiğinde ise bu söylemlerin azaldığı görülmüştür. Bunun sebebi ise Almanya'nın savaşı kaybedeceğinin anlaşılmasıdır. Bu zamana kadar İrkçı söylemin arkasında olup onu destekleyenlerin bundan sonra cezalandırmaya çalıştıkları görülmüştür (Barutçu, 2012, s. 33).

Bu dönem savaş olmasıyla birlikte basın iktidar ilişkilerin daha yoğun bir şekilde ortaya çıktığı dönemdir. Gazeteler bir propaganda aracı olarak görülmüş, farklı rejimlerin ideolojilerin yayınları yapılmıştır. Bununla birlikte yukarıda da belirttiğim gibi Matbuat Kanunu çıkarılmış bu da gazetelerin bir gecede kapatılmasından ağır cezalar verilebilmesine kadar hükümete geniş imkânlar sağlamıştır. Sadece bunlar da değil yayınların hangi puntuyla nasıl yazacaklarına bile hükümet karar veriyordu (Eroğlu, 2012).

Basında yukarıda bahsedilen ideolojik denetimin dışında bir de bu yıllara rastlayan ekonomik denetim vardır. Bu denetim gazete kâğıdının ithal edilmesi ve savaş sebebiyle

ithalatta problemler yaşanmasıdır. Gazetelerin kâğıt bulmadaki çektikleri sıkıntılar sayfa sayılarını bir hayli azaltmalarına neden olmuştur (Uğur, 2010).

2. Halkevleri ve Adana Halkevi

Halkevleri, 1912 yılında kurulan ve ittihatçıların projesi olarak adlandırılabilir Türk Ocakları'nın rejim değişikliği ile çeşitli nedenlerle kapatılmasıyla birlikte Atatürk'ün vermiş olduğu fikir çerçevesinde ortaya çıkmış olan kurumlardır. Genel olarak halkevleri; halkı bilgilendirmek, yeni sistemin sözcülüğünü yapmak ve Türk inkılabını devam ettirme amacıyla kurulmuşlardır.

Halkevleri, Cumhuriyetin, Cumhuriyet ideolojisinin, ekonomik ve toplumsal yaşamın bir ürünüdür. 1932 yılında kurulan halkevlerinin birçok konudan kendine zemin bulup ortaya çıkması tesadüfi bir olay değildir. Beş yıl önce gerçekleşmiş olan ve etkilerinin Türk coğrafyasında da görüldüğü 1929 Ekonomik Krizi halkevlerinin ortaya çıkmasındaki ekonomik nedenleri oluşturur. Bununla birlikte sosyal ve siyasal hayattaki değişmelerde ortaya çıkışlarını destekler. Gerek Cumhuriyetin ilan edilmesi gerekse Türk inkılapları halkevlerinin kendilerine görev üstlenerek hayata başlamalarına neden olur. Halkevleri, Türk Ocakları kapatıldıktan on ay sonra kurularak ilk adımlarını atar (Arıkan, 1999). Atatürk döneminde özellikle 1930 yılından sonra TBMM'nin IV. Döneminde (1931-1935) yoğunlaşan kültür alanında çeşitli çalışmalar yapılmış, halk ile bütünleşmeyi kolaylaştıran dil ve tarih çalışmaları ile yakından ilgilenilmiştir. Bu çalışmaların sonucunda halk ile yönetim arasında köprü görevi görecektir, onların siyasi eğilimini yönlendirecek, Halkevlerinin açılması kararı da alınmıştır (Ahcı, 2023).

Halkevlerinin kurulduğu döneme bakıldığında basında partili basın ve partisiz basın ayrımı gözetilmektedir. Bu sebeptendir ki halkevleri siyasi bir yapılanma düşünülerek kurulmamıştır. Sadece yönetim bakımından partiyle ilişkili bir yapı olarak hayata geçirilmiştir. Burada herkesin bulunabileceği kimseye ayrımcılık yapılmayacağı, bu evlerin herkese açık birer yapılanma olduğu Halkevleri Talimatnamesi'nde açıkça belirtilmiştir: "Halkevi, kalplerinde ve dimağlarında memleket sevgisini mukaddes ve ileri yürüten yüksek bir heyecan halinde duyanlar için toplanma ve çalışma yeridir. Bu itibarla halkevinin kapıları fırkaya kayıtlı olan ve olmayan bütün vatandaşlara açıktır" (Arıkan, 1999).

Halkevleri tekli bir yapılanma şeklinde değildir; idare, heyet üyeleri ve dokuz komite olacak şekilde kurulduğu görülmektedir (Arıkan, 1999). Halkevleri denildiğinde dönemi bilmeyenler için halkın kendi başına örgütlendiği kendi çabalarıyla bir şeyler ortaya koydukları toplanma alanları gibi görülebilir. Fakat halkevlerinin yapısına bakıldığında kendi içlerinde yeterli biçimde örgütlenmiş yapılar oldukları görülmektedir. Bu yapıların içinde herkesin istediği ölçüde kafasına göre hareket ettiği bir düzen hakim değildir. Aksine halkın bilgilendirilmesi ve gelişmesi adına birçok şube bulunur. Bu şubeler gerekli görevleri yerine getirerek halkın gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Halkevlerinin 9 tane şubesi bulunmaktadır. Bu şubeler; Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, Güzel Sanatlar (Ar) Şubesi, Temsil – Tiyatro Şubesi, Spor Şubesi, Sosyal Yardım İhtimai Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, Kütüphane ve Yayın Şubesi, Köycülük Şubesi, Müze ve Sergi Şubesi olarak belirlenmiştir (Tümer, 2023). Halkevinin açılabilmesi için bu şubelerden üçünün kuruluşuna yetecek kadar üye sayısına sahip olması gerekmektedir. Diğer bir şart ise halkevinin açılacağı binanın en az iki yüz kişilik salonu, avlusu, kütüphanesinin bulunmasıdır. Son şart ise binayı kullanışlı ve tasarruflu şekilde düzenleme şartıdır (Erdoğan, 2017).

Halkevlerinin işleyişini biraz daha detaylı anlayabilmek adına şubeleri incelemek gerekmektedir. İlk olarak Dil Tarih ve Edebiyat Şubesine bakacak olursak bu şubenin asıl amacı Cumhuriyet ve inkılap prensiplerinin ülkede kökleştirilip yayılması, vatandaşlar arasında vatan sevgisi ve vatan duygusunun yükseltilmesi ve kurulduğu çevrenin bilgi seviyesinin artırılmasıdır (Kapusuzoğlu, 2020). Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi bu anlamda

üstüne düşen görevi yerine getirmiştir denilebilir. Sonuç olarak bir milletin aydınlanması onun diline verdiği değerle ve önemle gerçekleşmeye başlar. Bir diğer şube olan Güzel Sanatlar (Ar) Şubesi halkın kalkınmasını biraz daha sanatsal boyutuyla desteklemiştir demek yanlış bir önerme olmayacaktır. Bu şubede güzel sanatlardan bahsederken ağırlıklı olarak müziğin öne çıkarıldığı görülmektedir. Genel olarak müzik üzerine yoğunlaşmış olsa dahi resim, heykeltraşlık, mimarlık gibi alanlarda da amatör veya sanatkar olanları bir araya topladığı ve bu kişilere destek verildiği görülür. Fakat bununla birlikte müziğin her daim daha önde olduğu görülür. Bu alanda yarışmaların yapıldığı ve halka açık musiki akşamlarının düzenlenmektedir. Aynı zamanda müzik alanında ilerlerken her ne kadar modern müzikleri öğretip gösterme gayreti içerisinde olursa da yerel-milli müzik her zaman ön planda tutulmuştur. Halkın bu zevki yaşayabilmesi için müzik aletlerinden yararlanılmış bununla birlikte radyo ve gramofonunda etkili biçimde kullanılmıştır (Terzioğlu, 2023). Görüldüğü üzere Müzik Şubesi de Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi kadar önemli görülmüştür. İnsanların akıllarında kim oldukları melodi olarak daha net bir yer edinebilmektedir. Bu şube de genel olarak bunu başarmaktadır.

Temsil Şubesi, halkevleri şubelerinin içinde belki de kulağa en eğlenceli gelenidir. Temsil Şubelerindeki temel amaç Kemalizm'e bağlı olarak ülke ve toplum için yararlı öğretiler oluşturmaktır. Bu doğrultuda amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla yapmış oldukları etkinliklerde erkek ve kadınların rol aldığı temsil grupları bulunmaktadır. Burada özellikle dikkati cezbeden durum kadınların dışlanmamış olmasıdır. Genel olarak Kurtuluş Savaşı'nı konu alan piyeslerin oynandığı görülür. Aynı zamanda kadınların temsillerine de önem verilmiş ve hiçbir şartta kadına ait bir rolün erkeklere verilmeyeceği belirtilmiştir (Ahcı, 2023). Bu duruma özellikle dikkat çekilmesi kadınların halkevlerinden dışlanmamasına sebebiyet vermiştir. Halkevlerinin bir diğer şubesi olan Spor Şubesinin Mustafa Kemal'in "Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur" sözünü düstur edinmiştir denilse yeridir. Şube yapılacak sporun ihtiyaçlarını en ince detaylarına kadar düşünmüş ve bunu kurallarına not etmiştir. Halkevlerinin faaliyete geçmesinin ardından spor şubeleri için belirli hedefler belirlendiği ve yapılacak olan sporun tüm detayları ile ihtiyaçlarına yer verildiği görülmektedir. Yapılması beklenen sporlar arasında ise basketbol, hentbol, cirit atma gibi alanların olduğu da göze çarpmaktadır (Geniş, 2022). Görüldüğü üzere günümüzde spor deyince ilk akla gelen futbol olmasına rağmen o tarihlerde çok daha çeşitli sporlara önem verildiği de gözden kaçmamaktadır.

Şubeler arasında halkın sosyal ihtiyaçlarının yanında temel ihtiyaçlarının da dikkate alınması konusunda çalışan bir şube olan Sosyal Yardım Şubesi bulunmaktadır. Bu şubenin asıl görevi Halkevinin bulunduğu bölgede gerçek yardıma muhtaç kadınlara, çocuklara, malûllere, dermandan düşmüş ihtiyarlar ve hastalara yardımda bulunmak gelmektedir. Bu amaç doğrultusunda faaliyetlerini eğitim, sağlık, barınma, beslenme, işsizlik gibi alanlarda yürüttüğü görülmektedir (Akkuş, 2023). Halkevlerinin Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi'nin yanı sıra bir de ayrıyeten kurulmuş olan Kütüphane ve Yayın Şubesi bulunmaktadır. Halkevlerinin açılabilme şartlarından biri olan kütüphanenin bulunması Halkevlerini Kütüphane ve Yayın Şubesi açmaya teşvik etmiştir. Bu doğrultuda bu şubenin temel amacı yeni Türkiye Cumhuriyeti ilkelerini ülke genelinde yaygınlaştırmak, kişilerin haberdar olmasını sağlamak ve toplumsal gelişmeyi hızlandırmaktır. Kütüphanelerin sadece Halkevi binasında olan kütüphaneleri kapsadığı da söylenemez. Bu doğrultuda Halkevi kütüphanelerinin Halk Kütüphaneleri, Halkevi Kütüphaneleri, Halk Okuma Salonları ve Cezaevi Kütüphaneleri olarak çeşitlendiği görülmektedir (Keseroğlu, 2022). Bu çeşitlenmenin halkın her kesimine hitap edecek şekilde yapıldığı görülmektedir. Bilgilendirme sadece dışarıda serbest gezen halk için değil cezaevinde dahi olsa yapılmaktadır. Halkevlerinin bir diğer şubesi ise Dershaneler ve Kurs Şubesidir. Bu şubenin temel amacı; halka okuma yazma öğretmek, onların bilgi seviyelerini yükseltmek ve çeşitli kurslarla halkı donanımlı hale getirmek

olmuştur. Türkçe okuma-yazma, pozitif bilimler, el sanatları, yabancı dil vb. kursları açılarak, kursları başarıyla tamamlayanlara diplomaları düzenlenen törenlerle verilmiştir (Tekinsoy, 2022). Böylelikle halkın yeni düzene geçişine sosyal olarak destek vermektedirler.

Halkevlerinin belki de en rahat çalıştığı şubelerden biri Köycülük Şubesi'dir. Bunun sebebi ise halkın hali hazırda çoğunluğunun köylü nüfus olmasından kaynaklanmaktadır. Halkevleri bu şubeyle birlikte köye ulaşmayı ve onların gelişimine katkı sağlamayı hedeflemiştir. Köycülük şubelerinin sadece buldukları köy ile ilgilendikleri değil çevre köylerle de iletişim halinde oldukları görülür. Çevre köylerin bölgelerinde de çeşitli araştırmalar yaptıkları görülmektedir (Emgili, 2021). Köy sadece ürünün yetiştirildiği yerden ziyade insanın da yetiştiği yer olması sebebiyle halkevleri tarafından fazlasıyla önemsenmiştir. Çünkü köylünün kalkınması ve bilgi sahibi olması demek halkın kalkınması anlamına gelmektedir.

Son olarak halkevlerinin Müze ve Sergi Şubesi'ne değinmek gerekmektedir. Bu şubenin ilk çalışma yönetmeliğine göre müze ve sergi olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir. Bu şubeyle milli değerlerin kaybolmasının önüne geçilmesi hedeflenmektedir. Sonraki yıllarda (1940) kaleme alınan Halkevleri Çalışma Talimatnamesi ile bu kurumların müzecilik alanındaki faaliyetleri yeniden düzenlenmiştir. Müze ve sergi şubesi bu tarihten sonra tarih ve müze şubesi oldu ve şubeye yeni birtakım görevler eklenmiştir (Yasar, 2023). Gerek bu şubenin gerekse tüm şubelerin aslında ortak bir amacı olduğu görülmektedir. Bunlar; halkı köklerinden koparmadan, unutturmadan yeni düzene ve modern hayata alıştırmak, halkın kim olduğu geri plana atılmadan geliştirip güzel nesiller yetiştirebilmektir.

Adana Halkevi yukarıda bahsedilen halkevleri ile birlikte açılmış ve aynı amacı taşımaktadır. Adana halkevinin kutlamalara daha çok önem verdiği görülür. Adana halkevinin çalışmalarının yaz aylarında ciddi ölçüde azaldığı görülmektedir. Sonbaharla birlikte ise çalışmaların hareketlendiği görülür (Çanak, 2013). Bunun sebebi ise yazın çoğu kişinin tatile gitmesi ve Adana'da kalmanın zor olmasıdır. Derginin içerisinde Adana'nın sıcağından bahsedildiği de görülmektedir. Diğer çalışmalarını da dergiyi incelerken daha net görmemiz mümkün olacaktır. Bununla birlikte Adana Halkevinin belirtilen dokuz şubeye de sahip olduğu görülür. Bu şubeler şu alanlarda faaliyet göstermektedir; Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi (dil işleri, edebi faaliyetler, tarihi çalışmalar), Güzel Sanatlar Şubesi, Temsil Şubesi (tiyatro, sinema, kukla-Karagöz-Hacivat-ortaoyunu), spor şubesi (güreş, cirit, avcılık, futbol, voleybol, deniz sporu, dağcılık ve kayak, jimnastik, bisiklet, tenis ve ziyaretler), Sosyal Yardım Şubesi (sosyal yardım ve tıbbi yardım), Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi ve Kütüphane ve Neşriyat Şubesi (kütüphane ve neşriyat) (Erdoğan, 2017). Adana Halkevinin gerekli olan tüm şubelerle tam bir şekilde hizmet verdiği görülmektedir. Halkevlerinden bahsederken kadınların da buralardan mahrum edilmediğinin altı çizilmiştir. Erkek egemen bir gelenekten gelen halk için halihazırda birçok yerde hala kadının bir adım geri durması gerektiği anlayışından kadının da artık kendini gösterdiği bir adıma geçildiği bir dönemdir halkevi dönemi. Halkevlerinde genellikle her şubesinde kadınların bulunmasına imtina edildiği görülür. Bu bağlamda konumuzun özel çerçevesinin Adana Halkevi olması sebebiyle Adana Halkevindeki kadın üyeleri de göz önünde tutmak yerinde olacaktır. Adana Halkevinde bulunan şubelerin içinde kadın üyelere sırasıyla bakıldığında var olsalar da sayılarının az olduğu görülmektedir.

Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, Adana Halkevinde düzenlediği konferanslar ve ulusal gecelerle açıldığı ilk günden itibaren; devrimler, yurt bilgisi, sağlık, hukuk ve tarih bilgisi verdiği görülmektedir. Bununla birlikte şubede erkeklere ve kadınlara verilen okuma yazma eğitiminin yanı sıra aynı zamanda, kadınlara biçki-dikiş kursu da verilmektedir. Bu şubedeki kadın üyelerin sayısına bakıldığında; 1934 yılında 132 üyeden 12'sinin kadın olduğu, 1935 yılında 142 üyeden 17'sinin kadın olduğu ve 1945 yılında ise 25 üyenin 2'sinin kadın olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu şubede Türkçe konuşma, okuma-yazma, Türk Dilinin

yayılmasına destek olma ve her evin içinde Türkçe konuşulmasını sağlamak amacıyla okulların yetiştirdiği 1933 öğrenciden 479'unun kadın olduğu görülmektedir. Bir diğer şube olan Güzel Sanatlar Şubesinde 1933 yılında 198 üyeden 14'ünün kadın olduğu, 1934 yılında 215 üyeden 15'inin kadın olduğu, 1935 yılına gelindiğinde üye sayısının 237'ye çıktığı fakat kadın üye sayısının aynı kaldığı görülmektedir. Adana Halkevi'nin Temsil Şubesinde ise 1934 yılında 158 üyenin 7'sinin kadın olduğu, 1935 yılında 231 üyeden sadece 11 tanesinin kadın olduğu görülmektedir. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi'ne bakıldığında ise 1934 yılında 162 üyeden 10'unun kadın olduğu, 1935 yılında ise 167 üyeden 11'inin kadın olduğu görülmektedir. Ve son olarak Kütüphane ve Neşriyat Şubesinde 1934 yılında 260 üyeden 23'ünün kadın olduğu 1935 yılında ise 261 üyeden 23'ünün kadın olduğu görülmektedir (Tümer, 2023). Şubelerde kadın olması bir yerde kadın ve erkek eşitliğinin sağlanması yönünde atılmış olan bir adımken aynı zamanda erkek egemenliğinin boyunduruğu altında devam edilmesinin meşrulaştırılmış hali olarak görülebilir. Kadınlara söz hakkı verilmiş temsil hakkı tanınmış fakat bununla birlikte çoğunluğun erkek olmasından kaynaklı düzende çok da bir değişikliğe gidilmiş denilememektedir. Aynı zamanda kullanılan kaynaklarda erkek üyelerin meslekleri üzerinden bir sayıma tabi tutulurken kadın üyelerin sadece cinsiyetleri üzerinden sınıflandırmaları da dikkat çekmektedir.

Bunların yanı sıra Adana Halkevine başkanlık yapan kişilere bakıldığında şu isimlerle karşılaşılmaktadır; Doktor Kaşif Ömer Bey (1933), Kemal Kusun (1935), Kasım Zeki Ener (1935), Nevzat Güven (1939), Dr. Kemal Satır (1941), Eczacı Hasan Basri (1943), Nihal Oral (1944), İbrahim Tekeli (1947), Dr. Nevzat Arman ve Yahya Dermancı (Erdoğan, 2017).

3. Görüşler ve Çukurova dergileri

Çalışmanın bu bölümünde *Görüşler* ve *Çukurova* dergilerinin niceliksel özellikleri, kapakları, imtiyaz sahipleri, bölümleri, konuları yazarları gibi dergiyi oluşturan unsurlar ele alınacaktır. *Görüşler* dergisi 1937-1947 yılları arasında 91 sayı çıkmış bir halkevi dergisidir. *Çukurova* dergisi ise *Görüşler* dergisinin devamı niteliğinde çıkmış ve yayın hayatını 1946-1947 yılları arasında sürdürmüştür. Bir yıl süreyle çıkmış olan dergi dokuz sayıdan oluşmaktadır. Çalışmada öncelikle *Görüşler* dergisi ele alınmakta daha sonra *Çukurova* dergisi anlatılmaktadır.

3.1 Görüşler dergisinin niceliksel özellikleri

Yukarıda da belirtildiği gibi *Görüşler* dergisi 1937-1946 yılları arasında hayatını sürdürmüştür. Derginin ilk çıktığı zamanlarda kapak sayfası orta kalitede denilebilecek bir hamurdan iç sayfalara göre daha sert olarak çıkmıştır. Yine iç sayfalara göre daha pürüzlü bir yapısı bulunmaktadır. İlerleyen yıllarda bu kapakların daha sert kartonlardan üretildiği, iç sayfalarınsa bazen kuşe kâğıdına yaklaşan bir kâğıda basıldığı görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında ise derginin kâğıt kalitesine bakıldığında ilk çıktığı yıllarda olduğu gibi orta kalite bir kâğıda basıldığı görülmektedir. Dergi aylık yayınlanmak üzere 91 sayı yayınlanmıştır.

Görüşler dergisi genellikle 16-22 sayfa çıkmaktadır. Bunların yanı sıra bazı sayılarının 46 ve 70 sayfa hatta bir sayısının ise yüzü aşkın sayfa sayısında çıktığı görülür. Sayfa sayılarındaki değişikliğin içerikteki değişikliklerle alakalı olduğu tespit edilmiştir. Derginin boyutları çıktığı dönem boyunca üç kere değişiklik göstermiştir. İlk sayısından 55. sayıya kadar 15x21 cm, 55-67 sayılar arasında 22x32 cm ve 67. sayıdan son sayısına kadar da 22x29 cm olarak çıkmıştır (Güz, 1995, s. 108).

3.1.1. Fiyat bilgisi

Derginin fiyatı 10 kuruş olarak belirlenmiştir. Fakat bazı sayıların 20 kuruş, 30 kuruş ve 40 kuruş çıktığı görülmektedir. Bu fiyat belirlemenin ise neye göre yapıldığı tespit edilememiştir. Bunun sebebi örneğin 40 kuruşa satılan derginin bir sayısı diğerlerine nazaran daha fazla sayfa içerirken, 40 kuruşa satılan diğer bir sayı aynı şekilde fazla sayılardan oluşmamaktadır. Burada derginin fiyatının alınabilir olup olmadığını tartışmakta fayda vardır. Derginin çıktığı dönemde para birim olarak kullanılıyordu. Yani günümüzde kullanılan anlamı dışında *lira* yerine *para* kullanılıyordu. İnsanlar alacakları şeylerin fiyatlarını 1 para, 2 para olarak ölçüyordu. 40 kuruş 1 paraya denk gelmektedir. Derginin ilk yılında yani 1937’de İstanbul (İ.E.T.T) Tramvay 1 kişi bilet ücreti 5 kuruş, 1 kişinin öğle yemeği (3 kap/tabak) 15-20 kuruş, 1 kişi sinema bileti ise 25 kuruştur. 1938 yılında 1 tane spor erkek gömlek 175 kuruş, ipekli şifon bayan eşarbi 200 kuruş, bayan çorapları (en dayanıklı olanları) 150 kuruştan satılıyordu. 1939 yılında 1 tane tam piyango bileti 100 kuruştur. 1940 yılında 1 kg un 19 kuruş, 1 kg şeker 34 kuruş, 1 kg et 54 kuruş, 1 litre süt ise 15 kuruştan satılmaktaydı. 1942’de bir çalışanın günlük yevmiyesi 100-300 kuruş arasında değişmekteydi. 1943 yılında ise bir memurun ortalama maaşı 55 TL idi. 1945 yılında 1 kg un 50 kuruş, 1 kg şeker 186 kuruş, 1 kg et 190 kuruş, 1 litre süt ise 60 kuruştan satılmaya başlanmıştı. Yine aynı yıl memur maaşları 45 TL ile 100 TL arasında değişmekteydi. 1946 yılında bir memurun ortalama maaşı 60 TL iken 1947 yılında *Akbaba* haftalık kültür dergisinin fiyatı 15 kuruştur. Bu bilgiler ışığında *Görüşler* Dergisi, döneminde satın alınabilir fiyatlara satılmakta olup her keseye hitap ettiği görülmektedir (Köni, 2008).

3.1.2. Sayı bilgisi

Görüşler dergisinin kapak sayfasında her ne kadar “Adana halkevi tarafından çıkarılan aylık kültür dergisi” yazsa da dergi incelendiğinde bazı aylar çıkarılmadığı, bazı sayıların da birleşik çıkarıldığı görülmektedir. Bunların sebepleri arasında İkinci Dünya Savaşı’nın başlaması bundan dolayı ekonomik sıkıntıların yaşanmasından dolayı kâğıt problemlerinin olmuş olması sayılabilir. Derginin yayın hayatı boyunca sayı çıkarmadığı aylara bakılacak olursa:

YILLAR	AYLAR
1937	Temmuz, Ağustos, Eylül
1938	Ocak
1939	Temmuz, Ağustos
1940	Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos ve Kasım
1941	Temmuz, Ağustos
1942	Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül
1944	Şubat
1946	Ocak ve Nisan, Mayıs, Haziran

Tablo 1: *Görüşler* dergisinin yayın hayatı boyunca dergi çıkmadığı aylar

Yukarıda bahsedildiği üzere *Görüşler* dergisi bazı sayılarını ise birleşik sayı olarak yayınlamıştır. Bu sayıların tarihlerine bakıldığında birleşik sayıların daha çok İkinci Dünya Savaşı yıllarında olduğu görülmektedir. Birleşik sayılar ve çıktığı yıllar ise şöyledir:

Derginin Çıktığı Ay	Derginin Çıktığı Yıl	Derginin Sayıları	Kaç Sayı
Önkanun ve Sonkanun	1938	13 – 14	2
Eylül ve Birinciteşrin	1939	20 – 21	2
Şubat ve Mart	1940	25 – 26	2
Birincikanun ve İkincikanun	1941 – 1942	40 – 41	2
Birincikanun ile Mart ayları arası	1941 – 1942	48 – 51	4
Ağustos ve Eylül	1943	56 – 57	2
Birinciteşrin ve İkinciteşrin	1943	58 – 59	2
İkincikanun	1944	61 – 62	2
Nisan ve Mayıs	1944	64 – 65	2
Temmuz ve Ağustos	1944	67 – 68	2
Eylül ve Birinciteşrin	1944	69 – 70	2
Mart ve Nisan	1945	75 - 76	2
Mayıs ve Haziran	1945	77 – 78	2
Temmuz ve Ağustos	1945	79 - 80	2
Ekim ve Kasım	1945	82 - 83	2
Şubat	1946	85 - 86	2
Temmuz	1946	88- 91	4

Tablo 2: *Görüşler* dergisinin birleşik çıkan sayıları

Bu iki tabloya bakıldığında akla gelen sorulardan biri de birleşik sayıların çıktığı tarihler ile derginin arasında bir ilişki olduğudur. Yani aslında çıkmadığını sandığımız bir sayının bir sonraki ay iki sayı şeklinde çıkarıldığını düşünmek normaldir. Fakat tabloya bakıldığında çıkarılmayan aylar ve birleşik sayılar arasında bir bağ olmadığı görülmektedir. Derginin çıkmadığı aylara bakıldığında genellikle yaz ayları olduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise derginin Adana’da çıkarılıyor olması ve yaz aylarında sıcağın dolayısıyla çalışmaların bir süre ara verilmesi olarak yorumlanabilir. Yine tabloya bakıldığında dikkat çeken ikinci unsur ise ayların isimleridir. 1945 yılına kadar dergi Ekim ayı için Birinci teşrin, Kasım ayı için İkinciteşrin, Aralık ayı için Birinci kanun ve Ocak ayı içinde İkincikanun terimlerini

kullanmıştır. 1945'e kadar olan dergilere bakıldığında bu dört ayın isimlerinin genellikle böyle olduğu görülür. Ayların isimlerinde teşrin ve kanun her zaman sabit kalarak bazen başlarına ilk ve son sözcükleri bazen birinci ve ikinci sözcükleri eklenirken, bazen de kelimelerin sonlarına 'evvel' ve 'sani' sözcüklerinin eklendiği görülür. *Görüşler* dergisi de 1945 yılının Ocak ayında bu değişikliği yaparak bir daha eski isimleri kullanmamıştır. Dergi çıkarken genellikle çıktığı ayın isminin yazdığı ancak ayın kaçında çıktığı yazmamaktadır. Bir kereliğe mahsus olarak 1946 yılında çıkan 87'nci sayının 15 Mart'ta çıkarıldığı belirtilmiştir.

3.1.3. Derginin kapakları

Görüşler dergisi yayın hayatı boyunca renkli bir dergi olma niteliğine sahiptir. Bu renkliliğe genellikle derginin kapaklarında rastlanmaktadır. Derginin kapaklarına bakıldığında ilk yıllarda olmasa bile son yıllara doğru günümüz dergilerine yaklaşıp bir biçimde renklendiği görülmektedir. Çıkışından yayın hayatının sonuna kadarki geçen sürede kapaklarının birçok kez değiştiği görülür. Bu değişiklikler ise şu yönde gerçekleşmiştir.

Dergi 1937 yılında çıkardığı ikinci sayısının kapağında özel font⁷ kullanılarak derginin ismi mavi renkte ve sadece ilk harfi büyük olacak şekilde en üste yazılmıştır. Hemen sağ altında ise "Adana Halkevi tarafından çıkarılan aylık kültür dergisi" ibaresi bulunmaktadır. Sayfanın tam ortasında ise çerçeveye alınmış içindekiler bölümü bulunmakta, hemen altında iri puntoyla⁸ yazılmış tarih bilgileri ve altında da sayı bilgisi bulunmaktadır. En altta ise sağa yaslı olarak basıldığı matbaanın adı yer almaktadır. Kapak rengi ise soluk bir maviyi andıran donuk bir renktir. Kapak çevrildikten sonraki ilk sayfada ise yeniden derginin ismi ve sayı, cilt, yıl gibi bilgiler bulunmaktadır.

1937 yılında çıkan dördüncü sayıda ise derginin isminin renginin siyah olduğu görülür. İçindekiler sayfası dikdörtgen bir çerçeveye alınmış ve sola yaslı olarak basılmıştır. Tanımlayıcı ibare⁹ bu çerçeveye hizalanmış ve sağa yaslı bir şekilde konumlanmıştır. Tarih bilgisi sağ tarafta kalan boşluk yeri ortalayacak şekilde iri puntolarla yazılmış, sayı bilgisi ve matbaa bilgileri de ikinci sayıyla aynı şekilde düzenlenmiştir. Kapak rengi ise saman rengi dediğimiz renktedir.

1937'de çıkan beşinci sayının kapağının daha kalın bir kâğıttan olduğu ve yeşil renkte çıktığı görülmektedir. Derginin ismi bu yeşil taban üzerine bordo bir şekilde yazılmıştır. Tanımlayıcı yazı onun altında, içindekiler kare bir çerçeve içinde verilmiştir. Bu derginin dizaynı ikinci sayı ile aynıdır. Bununla birlikte kapak kısmında yıl bilgisi kaldırılmıştır.

Bir sonraki sayı olan altıncı sayıda ise radikal değişiklikler görülür. İçindekiler kısmı kapak içine alınmıştır. Derginin ismi sayfanın ortalarına yaklaşmış ve hepsi büyük bir puntoyla klasik bir şekilde yazılmıştır. Tanımlayıcı ibare sayfayı ortalamış, ay bilgisi onun altına yazılmıştır. Sağ alt köşeye ise büyük harflerle Adana yazılmış ve bir çizgi çekilerek altına sayı bilgisi eklenmiştir. Kapak rengi olarak mavi bir renk kullanılmış, üzerindeki yazılar ise lacivert renkte yazılmıştır. Kapak bir önceki gibi sert bir yapıya sahiptir.

1938 yılında çıkan sekizinci sayıda kapağın daha yumuşak bir kâğıttan olduğu görülür. Rengi saman kâğıdı rengindedir. Derginin ismi ve diğer bilgiler lacivert renk ile yazılmıştır. Derginin ismi klasik, kalın harflerle, hepsi büyük bir şekilde sol üst köşeden sağ alt köşeye doğru sayfayı ortalayacak şekilde çapraz olarak yazılmıştır. Sağ üst köşede bulunan tanımlayıcı ibare içindeki Adana büyük harflerle yazılmış devamı ise altına yazılmıştır. Yıl bilgisinin tekrardan yazıldığı görülür. Bununla birlikte ay ve sayı numaraları da sayfanın altına ortalanan bir şekilde konumlandırılmıştır.

⁷ Bir yayında kullanılan yazı tipi.

⁸ Bir yayında kullanılan yazının büyüklüğü.

⁹ "Adana Halkevi tarafından çıkarılan aylık kültür dergisi" cümlesi.

Aynı yılın Mart sayısı olan dokuzuncu sayıda kapak renginin soluk ve belli olmayacak derecede açık bir turuncu renkte olduğu görülür. Derginin ismi bu sayıda en üstte görülür. Açık bir lacivert ile yazılmış olan dergi ismi büyük harfler kullanılarak özel punto ile yazılmıştır. Sözcükteki “ş” harfinin noktasının ters meşaleye benzetildiği görülmektedir. Tanımlayıcı ibare sayfa ortalanarak yazılmıştır. İçinde geçen Adana Halkevi sözcükleri ise büyük harflerle yazılmış devamı daha küçük puntoyla altına eklenmiştir. Sayı bilgisinin sol alt köşede lacivert bir dairenin içine sayfa renginde yazıldığı görülür. Ay ve yıl bilgisi ise sağ alt köşededir. Buna ek olarak bir sonraki sayı ise derginin isminin biraz daha köşeli denilebilecek bir font ile yazıldığı ve “ş” harfinin noktasının bir dikdörtgen şeklinde yazıldığı görülür.

Derginin 1938 yılında çıkardığı 13-14 birleşik sayısı çok şey anlatır. Derginin bu sayısı Mustafa Kemal Atatürk’ün ölümüne denk gelir. Bu sebeple derginin kapağı tamamen üzerinde çizgiler bulunan siyah renktedir. Kapağın tam ortasında Atatürk’ün yandan portresi beyaz olarak verilmiştir. Buna bakıldığında Atatürk’ün bir ışık olduğu ve öldükten sonra her yerin karardığı gibi bir anlam vurgulanmak istenmiş olabilir. Derginin ismi, sayı ve yıl bilgisi sağ alt köşede çerçeveye alınmış bir dikdörtgen içinde beyaz renkte verilmiştir.

1938 yılının on beşinci sayısı dizayn olarak bakıldığında dokuz ve onuncu sayılarla benzerlik göstermektedir. Bununla beraber dergi isminin içi boşaltılmış ve büyük harflerle yazıldığı görülür. Dergi sayısının yine sol alt köşede olduğu fakat normal bir şekilde yazıldığı yani lacivert daire içinde olmadığı görülür. Aynı yılın on altıncı sayısında Atatürk’ün bir resminin sağ üst köşeye yaslanmış bir şekilde konulduğu görülmektedir. Sol üst köşede ise daire içinde CHP’nin altı okunun olduğu görülmektedir. Resme çapraz olarak bir koridor açılmış ve içine Adana Halkevi ibaresi yazılmıştır. Derginin isminin ise siyah renkte el yazısıyla yazıldığı, yıl ve sayı bilgilerinin ise dergi isminin altına yazıldığı görülür.

1939 yılında çıkan on yedinci sayıda yeniden derginin kapağının normal kâğıt renginde (saman rengi) çıkarıldığı belirlenmiştir. Derginin isminin yine el yazısı şeklinde sayfanın en üst tarafında olduğu görülür. Diğer bütün bilgiler kapakta mevcuttur. Yazı rengi olarak ise siyah kullanılmıştır. Tanımlayıcı bilgisinin altına CHP’nin altı okunun daire içinde konulduğu görülmektedir. 20-21 birleşik sayısında ise kapağın dizaynının tamamen aynı olduğu sadece dergi isminin ve CHP’nin altı okunun siyah yerine kırmızı renkte kullanıldığı görülmektedir.

Dergide yirmi ikinci sayısı ile birlikte ciddi bir değişim görülür. Dergi artık iki kapaklı çıkmaktadır. Derginin birinci sayfasında derginin ismi en üste el yazısıyla kırmızı olarak ise özel bir font kullanılmıştır.

3.1.4. Sahiplik bilgileri

Görüşler dergisinin yayın hayatı boyunca değişen tek unsur kapakları değildir. On yıllık süre içerisinde dergide imtiyaz sahiplerinin¹⁰ ve matbaaların da sürekli bir değişim içinde olduğu görülmektedir. Dergi sahiplik bilgileri genellikle en arka sayfada en alta verilmiştir. *Görüşler* dergisinin imtiyaz sahiplerindeki değişim şu şekildedir:

DERGİ SAYISI	SAHİPLİK BİLGİLERİ
1. sayı	İdare Eden: Yunus Kazım Köni Basım ve İdare: Seyhan Basımevi
4. sayı	İdare Eden: Arif Nihat Asya Basım Yeri: Seyhan Basımevi

¹⁰ Derginin sorumluluğunu üstlenen kişi ya da kişiler.

6. sayı	İdare Eden: Arif Nihat Asya Basım Yeri: Türksözü Matbaası
16. sayı	Mesul Müdürü: Arif Nihat Asya Yazı İşleri Çevirgeni: Vehbi Evinç Basıldığı Yer: Türksözü Basımevi
22. sayı	Yayın Direktörü: Arif Nihat Asya Yazı İşleri Direktörü: Rasim Gönel Basıldığı Yer: Türksözü Basımevi
42. sayı	Yayın Direktörü: Arif Nihat Asya Yazı İşleri Müdür: Osman Sümer Basıldığı Yer: Türksözü Basımevi
48-51. sayı	Mesul Müdür: Kemal Çelik Yazı İşleri Müdürü: Vehbi Evinç Basıldığı Yer: Bugün Matbaası
52. sayı	Neşriyat Müdürü: Kemal Çelik Yazı İşleri Müdürü: Vehbi Evinç Basıldığı Yer: Türksözü Basımevi
67-68. sayı	Mesul Müdürü: Kemal Çelik Yazı İşleri Müdürü: Vehbi Evinç Basımevi: Bugün Matbaası
79-80. sayı	Neşriyat Müdürü: Kemal Çelik Yazı İşlerini İdare Eden: Şiir Edebiyat Komitesi
	Basıldığı Yer: Seyhan Basımevi
82-83. sayı	Neşriyat Müdürü: Kemal Çelik Yazı İşlerini İdare Eden: Şiir Edebiyat Komitesi Basıldığı Yer: Bugün Basımevi

Tablo 3: *Görüşler* dergisinin imtiyaz sahibi bilgileri

Tablo 3'te de görüldüğü üzere derginin ilk sayısında dergiyi idare eden kişinin Yunus Kazım Köni olduğu ve basımevi olarak da Seyhan Basımevi olduğu belirtilmiştir. 4. sayıda ise idare edenin Arif Nihat Asya olarak değiştiği bununla birlikte 6. sayıda da basımevinin Türksözü Basımevi olduğu görülmektedir. 16. sayıya kadar bu şekilde çıkan dergiye bu sayıda yazı işleri müdürü eklenmiş ve sorumlu olarak da Vehbi Evinç gösterilmiştir. 22. sayıda bu isim Rasim Gönel, 42. sayıda ise Osman Sümer olarak değişmiştir. 48-51 birleşik sayısında tüm kadronun değiştiği görülür. Sorumlu müdür Kemal Çelik, yazı işleri müdürü Vehbi Evinç ve matbaa ise Bugün Matbaası'dır. 52. Sayıda matbaa yeniden değişerek Türksözü Matbaası, 67-68 birleşik sayısında ise yeniden Bugün Matbaası olarak değiştiği

görülmektedir. 79-80 birleşik sayısında ise yazı işlerini idare eden olarak halkevinin komitelerinden biri olan Şiir Edebiyat Komitesi gösterilmiştir. 82-83 birleşik sayısıyla birlikte ise basımevi Bugün Basımevi olarak değişmiş ve derginin son sayısına kadar başka bir değişiklik olmamıştır. Burada hemen belirtmelidir ki tek bir matbaaya bağlı kalmamalarının sebepleri arasında o yıllarda halkevi dergilerinin basımevi kurmasının yasak olması sayılabilir. Bundan dolayı dergi hangi matbaa ile anlaşmış ise ve hangi matbaa dergi basmaya uygun ise onunla çalışılmıştır.

3.1.5. Yazar kadrosu

Dergini yazar kadrosuna bakıldığında 91 sayılı dergide yaklaşık 298 farklı isme rastlanılmıştır. Bu isimler arasında en çok yazıları görülen isimler arasında ise Yusuf Kazım Koni, Suat Salih Aral, Y. Yalın, Ziya İlhan, Hamid Salih Asyalı, Taha Toros, Celal Sahir Muter, Ali Hadi Okan, Arif Nihat Asya, Vahide Birken, Süleyman Şahin Tor, Celal Oğuz Özal, Kemal Sadık, Vehbi Evinç ve Cengiz Turhan bulunmaktadır. Aşağıda bu isimlerin arasından öne çıkan isimler ile dergide sorumlu müdürlük yapan ve yazı işleri müdürlüğünü üstlenen isimlerden de bahsedilmektedir.

3.1.6. Derginin bölümleri ve konuları

Görüşler dergisinin içeriği, tek parti döneminde çıkarılmasına rağmen çizgisinden sapmamış halkevlerinin amaçlarından olan halkı bilgilendirme görevini üstlenen yazılardan oluşmuştur. Derginin hükümeti desteklediği açıktır fakat içerisinde edebiyat eleştirilerinden hikâyelere, haber yazılarından sanat yazılarına kadar çok çeşitli konular bulunmaktadır. Dergi özel başlıklarla bölümlere ayrılmamıştır. Fakat genel olarak bölümlere ayrılmak istenirse; haber niteliğinde yazıların, edebiyat hakkındaki yazıların, dil ve tarihi eser yazıların, Adana Halkevi'nde bir ayın anlatıldığı yazıların, Adana şairlerinin anlatıldığı yazıların, dil çalışmaları ve folklordan bahsedilen yazıların, sanatın anladığı yazıların, hikâyelerin anlatıldığı yazıların, köy işleri ve köylülerle ilgili yazıların bulunduğu, kutlamaların yer aldığı ve tenkitlerin bulunduğu bölümler olarak ayrılabilir.

Genel olarak yukarıdaki bölümlere ayrılrsa da derginin içinde hayatın hemen hemen her noktasına hitap edecek konular bulunmaktadır. Bu konulara kısaca bakacak olursak şunları söylenebilir. *Görüşler* dergisi kutlamalara çok fazla yer veren bir dergidir. Çıktığı ilk sayısında diğer dergilerin aksine bir çıkış yazısı ile başlamak yerine halkevinin kutlamasıyla başladığı görülür. Dergi kutlanabilecek hiçbir günü atlamaz. Adana Halkevi'nde kutlamaları atlamayarak özenle kutlamıştır. Durum böyle olunca da halkevinin yayın organı olan dergi bunlara bol bol yer vermiştir. Sadece kutlamaların haberleri değil bayramlaşma telgraflarının da yayımlandığı görülmektedir. Bununla birlikte milli bayramlar, halkevinin kuruluş günü ve Adana'nın kurtuluş yıldönümü gibi birçok gün kutlanmaktadır. Bunlarla ilgili görsellerinde paylaşıldığı görülmektedir.

Derginin içeriğine baktığımızda edebiyatla alakalı birçok alanda çokça yazı olduğu görülür. Edebiyat olarak sadece hikâyeler paylaşılmamış, eleştiriler de yapılmıştır. Örneğin edebiyatta doğan yeni bir ürün olduğundan bahsedildiği görülür bir yazıda. Fakat bunun çok hoş karşılanmadığı da ısrarla belirtilir. Bununla birlikte tiyatrodan bahsedilir. Tanzimat ile sahne aktörlüğünün de değiştiğini söyler. Fakat bu değişimden memnun değildir. Bizde aktörlüğün nasıl anlaşıldığına eleştirel bir gözle bakar. Hatıraların olduğu hatta sefaretname sayılabilecek nitelikte yazılarla birlikte derginin bazı bölümlerinde Adana'da yayınlanmış kitaplardan da bahsedilmektedir.

Asıl amacı halkı eğitmek halka çeşitli konularda bilgi vermek olarak yayınlanan halkevi dergisinin amacına ulaştığı görülür. Dergide en fazla yeri halkı bilgilendirecek nitelikte yazılar oluşturmaktadır. Bu yazılara genel olarak bakıldığında şu şekilde sıralamak mümkündür; avcılığın ne olduğu ve nasıl yapıldığı çeşitli hayvanlar üzerinden gösterilmiştir,

hitabetin nasıl olması gerektiği, filozoflardan bahsedildiği, yapılan bazı davranışların psikolojik sebepleri (yaş saklama, fuhşun psikolojik sebepleri gibi), hukukun ne olduğu ve çeşitli alanların hukuku, muaşeret adabı, öğrencilere çok önem verilerek onlardan en iyi verimin nasıl alınacağına dair bilgiler, kooperatif şirketleri, astroloji ve gökbilim, vergiye ilişkin bilgiler ve ticaret politikaları.

Tarımın makineleşmesi, nüfus meseleleri ve bu yönde yazılan teşvik edici yazılar, çocuk terbiyesinin nasıl olması gerektiğine ilişkin tavsiyeler ve israftan bahsedilerek bunun ülkeyi maddi bir zarara uğrattığı hakkında yazılar bulunmaktadır. Bunlarla alakalı olarak derginin 20-21 birleşik sayısından o zamanda ülkenin sahip olduğu demir yolları haritasının bulunduğu görülmektedir.

Derginin ölüm haberlerine ve anmalarına çok önem verdiği görülmektedir. Ölen şairlerin öldüklerinde ve anmalarında onların şiirlerine yer verdiği görülür. Bununla birlikte sadece şairlerin değil dizi yazısı olarak kurtuluş savaşında ölen Adanalı askerlerden de tek tek ele alınarak bahsedildiği görülür. Bu sayede vatan için kendini feda eden Adanalı insanların tanınması sağlanır. Ziya Paşa'nın ölümünden önemle bahsedildiği ve valiliğinin ele alındığı görülür. Bununla birlikte Namık Kemal'in doğum gününün kutlandığı ve bilgiler verildiği görülmektedir. Atatürk'ün vefat ettiği ayda derginin tamamen buna ayrıldığı görülür. Derginin kapak sayfalarından sonraki ilk sayfada biyolojik olarak bir kalp çizilmiş ve üzerine de Atatürk'ün silüetinin konulduğu görülür. Alt yazı olarak da okumakta olan hangi gence "Atatürk'ün nerede olduğunu soracak olursanız size bu resimle cevap vereceklerdir" ibaresi bulunmaktadır. Son olarak aa 48-51 birleşik sayısının tamamının Talat Muter'e ayrıldığı görülür. Bu sayıda Talat Muter'den başka hiçbir şeye yer verilmediği dikkatleri çeker.

Konular arasında derginin dili önemseydiği ve geliştirmek için elinden geleni yaptığı görülür. Bir şiir yayınladıklarında içinde anlaşılmayan kelimeler var ise bunların ne anlama geldiklerini de şiirin altında verdikleri görülmektedir. Dilde yanlış olan gramer hatalarının düzeltilmeye çalışıldığı da görülmektedir. Bununla birlikte folklorla çok değer verilmiştir. Bu bağlamda maniler yayınlanmış, çeşitli türkülere yer verilmiştir. Ayrıca dizi yazısı olarak adlandırılabilir nitelikte A'dan Z'ye atasözleri derlenmiş ve yayınlanmıştır.

Dergi sadece döneminin olaylarından bahsetmemektedir. Tarihini bilmeyen geleceğini de bilemez düsturundan yola çıktığı göze çarpacak biçimde geçmiş olaylardan da bahsetmektedir. Tabii ki bu tarihi bilgilerin kültürel bir yanında olduğu aşikârdır. Örneğin; bir şairin mezarının bulunduğu bahsettiği görülür. Bununla birlikte yapılan bir arkeolojik çalışmada bulunan eserlerden ve önceki yapılmış arkeolojik çalışmalardan bahseder. Yine tarihi anlamak adına cami kapılarında yazan yazıların ve şekillerin ne anlama geldiği çözümlenmeye çalışılmış ve elde edilen bilgiler yayınlanmıştır. Tarihi kişiliklerden de bahsedildiği görülür. Örneğin bir yazıda Cengiz Han'dan bahsedilmiş ve onun yapmış olduğu yiğitlikler anlatılmıştır. Burada da görüldüğü üzere Adana özelinde tarihi bilgilere yer verilmediği görülür. Anadolu tarihinden de bahsedilen yazıların da bulunduğu gözlemlenir.

Derginin içinde yer yer halkeviyle alakalı faaliyetlerden bahsedildiği görülür. Halkevi tarafından verilen kursların ilanlarına rastlanmaktadır. Bu kurslara halkın katılması ve birer meslek sahibi haline gelmeleri teşvik edilir. Halkevinin tanıtın yazılar bulunmaktadır. Maddi gücü yeterli olmayan öğrencilere kurs verileceğinden bahseder. Bu kursların amacının diğer maddi olarak yetersizliği bulunan öğrencilerin diğer öğrencilerden geri kalmaması olarak açıklanır. Türk inkılâbından fazlasıyla bahsedilerek bunların devam ettirilmesinin halkevinin bir görevi olduğu söylenir. Derginin son sayfasında ise halkevinin bir ay boyunca yapmış olduğu çalışmaları anlatan bir yazı bulunmaktadır.

Halkevi dergilerinin döneminde basın boşluğunu dolduracak nitelikte olduğu hatırlanırsa derginin içinde haber niteliğinde yazıların bulunması çok anormal bir durum olarak karşılanmamaktadır. Şehit haberlerinin verildiği veya okunması faydalı olabilecek dergilerin listesinin verildiği görülmektedir. Bunlarla birlikte ulus okullarının sayısının

122'ye çıktığından övünç ile bahsedilir. Hars komiteleri¹¹ ele alınmış ve bu komitelerin yapmış olduğu çalışmalardan bahsedilmiştir. Yaşanan Erzincan depreminin haberi verilmesiyle birlikte Adana halkının depremi duyduktan sonra aralarında yardım toplayarak Erzincan'a yolladıklarından bahsedilir.

Dönemde halkın çoğunluğunun köylü olması sebebiyle kazançlarını topraktan ya da hayvancılıktan sağlıyorlardı. Bu sebeple dergi köycülüğe ciddi ölçüde önem vermiş ve onları bilgilendiren yazılar yayınlamıştır. Hayvan hastalıklarının bulunduğu yazıların yazıldığı ve bunların ne olduğu bu ve hastalıklardan nasıl korunulması gerektiğinin anlatıldığı görülmektedir. Sadece hayvan hastalıklarından değil köy hastalıklarından da genel olarak bahsedilmiş ve sağlıklı köylerin örnek gösterildiği görülmektedir. Cumhuriyet yıllarındaki köycülüğün bahsediliyor. Köylerin fakirleştiğini anlatıyor ve sebeplerini maddeler halinde açıklayan metinler mevcut derginin içinde. Köylerin fakirleşmesinin en önemli sebebi olarak Osmanlı'nın halkı şehirlere gitmeye teşvik ettiği söyleniyor. Bundan dolayı da köylerin fakirleştiği fakat yeni rejimin halkı yeniden köylerine kavuşturduğundan bahsediliyor. Buradan da anlaşılacağı üzere dergi Osmanlı'yı eleştirmekte ve Cumhuriyet'in savunucu bir kimlik sergilemektedir.

Sanatsal konuların da yer bulduğu dergide sergilerden, müzikten, tiyatrodan bahsedildiği görülür. Müzik hakkında verilen birçok bilginin musiki terbiyesi olarak adlandırıldığını görmek mümkün. Batılı müziğin hayatımıza girdiği sürecin anlatıldığı metinler mevcut. Halkı biraz sanata itmek amaçlı sergilerden bahsedildiği görülmektedir. Hatta sanattan sadece bahsedilmekle kalmadığı bir sanat okulunun açıldığı ve bunun açılışının olduğu günün fotoğraflarının da yayımlandığı görülür.

Derginin Adana'da çıkması münasebetiyle dergide Adana'dan da bahsedildiği görülür. Adana hakkında bilgiler verilir, kurtuluşundan, sıcağından bahsedilir. Yine sporla ilgili bilgilerin mevcut olduğu görülür. Neden spor yapmadıkları tartışılır. İnsanların 30 yaşına kadar gayet aktif bir şekilde spor yaparken, bu yaştan sonra neden atıl hale geldiğinden bahsedilir. Bunun yanı sıra okullarda uygulanan spor programlarından bahsedilir. Sadece Adana özelinde kalmayan dergi Türk özelinde de kalmamış diğer milletlerden de bazı konuları paylaşmıştır. Paris'e giden bir Türk'ün orada yaptıklarından, Çerkezlerin kıyafetlerinin nasıl olduğu ve Yörüklerin nişanlarını nasıl yaptıklarından bahsedilmiştir. Derginin içeriğinde Türk kadınının nasıl olması gerektiğinden de bahsedilmiştir. Buradaki amaç ise ideal Türk kadınına ortaya çıkarmaktır.

3.2. Çukurova dergisinin niceliksel özellikleri

91. sayıda *Görüşler* dergisinin kapandığı görülse de aslında ismini *Çukurova* olarak değiştirerek ve birden başlayarak çıkmaya devam ettiği görülür. *Çukurova* dergisi tamamen *Görüşler* dergisinin devamıdır. İçeriği, ele aldığı konuları bakımında farklılık göstermemektedir. 1946-1947 yılları arasında 9 sayı yayınlanan *Çukurova* dergisi ilk sayısında *Görüşler* dergisinden farklı olarak bir manifesto yayınlamıştır. "Niçin Çukurova" adlı manifestoda isminin neden değiştiğini anlatmıştır. *Görüşler* isminin herhangi bir yerde herhangi bir görüşe herhangi bir tarafından çıkarılabilecek nitelikte bir isim olduğu, daha önce de ismini değiştirilmesinin düşünüldüğü fakat bunda başarılı olamadıkları, Çukurova adının dergini ruhuna daha uygun olduğunu ve sadece bir isimden ibaret olmadığını aynı zamanda bir kahramanlık ve uygarlık tarihini de içinde barındıran bir arma görevi görmesi sebebiyle seçtikleri belirtilmiştir. Derginin iç tasarımına bakıldığında *Görüşler* dergisinden farklı olarak derginin tam orta sayfasının bütün bir sayfa olarak tasarlandığı görülür. Bu bariz farklılığın yanı sıra dergide çok farklılığın olmadığı görülmektedir.

¹¹ Kendisi Türk fakat ana dili Arapça olan Türklere Türkçeyi öğretmek benimsetmek ile görevli komite.

3.2.1. Derginin kapakları

Çukurova dergisinin kapakları çıkardığı 9 sayı boyunca radikal bir şekilde değişme göstermemiştir. Dergi ilk sayısını Ağustos 1946'da çıkarmıştır. Bu kapağının en üstünde derginin isminin lacivert bir renkte el yazısıyla yazıldığı görülür. Altında ise “Adana Halkevi Kültür Dergisi” yazmaktadır. Bu yazının altında da cilt, sayı ve çıkarıldığı ay ve yıl bilgileri bulunmaktadır. Bunun altında bir parktan alınan resmin konulduğu görülür. Bu resim diğer sayılarda farklılık gösterir. Resmin hemen altında bu sayıda derginin içindekilerin yer aldığı bir liste görülür.

Derginin ikinci sayısında tasarımın aynı kaldığı sadece hâkim olan rengin lacivertten mora döndüğü görülmektedir.¹² Üçüncü sayıda hâkim rengin yeniden lacivert olduğu görülmekle beraber içindekilerin kapak sayfasında bulunmadığı dikkatleri çekmektedir. Bir diğer değişiklik olarak ise derginin isminin arkasına lacivert bir fon çekilerek verildiği görülür. Kapakta ise İsmet İnönü dikkat çeker. Aralık sayısı olan beşinci sayıda hâkim rengin kırmızı olduğu, içindekiler kısmının ise yeniden kapak sayfasına taşındığı görülür. Bununla birlikte dergi isminin arkasına çekilen rengin de kaldırıldığı görülmektedir.

Mart 1947 yılında çıkarılan sekizinci sayının kapağına siyah rengin hâkim olduğu görülmektedir. Yeniden içindekiler bilgisi kapaktan kaldırılmıştır. Kapağa koyulan resimde ise iki kızın elinde Atatürk'ün mezarına konmak üzere bir çelenk taşıdıkları görülür. Son sayıda ise hâkim rengin kırmızı olduğu verilen resmin yeşil bir şekilde verildiği görülmektedir. İçindekiler bölümü ise tekrardan kapak sayfasında verilerek son sayısı yayınlamıştır.

3.2.2. İmtiyaz sahipleri ve fiyat bilgisi

Çukurova dergisini imtiyaz sahipleri ile fiyat bilgilerinde çok fazla değişiklik görülmez bunda derginin dokuz sayı yayınlanmasının rolü büyüktür. Dergi çıktığında imtiyaz sahipleri ve fiyat bilgisi en arka sayfada küçük kare bir çerçevenin içinde verilir ve yayın hayatının sonuna kadar da böyle devam eder.

Verilen çerçevenin içerisinde derginin adı yazar altında ise “Adana Halkevi tarafından ayda bir çıkarılır. Sanat ve fikir dergisi” yazmaktadır. Neşriyat müdürünün Kemal Çelik olduğu görülmektedir. Yazı işleri müdürü ise Hamid Salih Aysalı'dır. Fiyatı ise yıllık 240 kuruş, altı aylığı ise 120 kuruş olarak belirtilir.¹³ İkinci sayısında yine aynı bilgiler verilmiştir.

Ek olarak gönderilen yazıların yayınlansa da yayınlanmasa da sahiplerine geri gönderilmeyeceği belirtilmiştir. Ayrıca en alt tarafta da derginin adresinin verildiği görülür. Çerçevenin dışında sağa dayalı bir biçimde Bugün Matbaası'nda basıldığı görülür.

En son değişiklik yedinci sayıda görülür. Buradaki değişiklik ise sadece yazı işlerini fiili olarak idare eden olarak Hamid Salih Aysalı olarak belirtilmesidir. Burada hemen belirtmelidir ki, bu şekilde en arka sayfada imtiyaz sahipleri ve fiyat bilgilerinin belirtilmesine dokuz sayıdan sadece üçünde rastlanılmıştır. Onun haricinde sayıların en arka kapağında derginin fiyatının 20 kuruş olduğu belirtilmiş ve Bugün Matbaası'nda basıldığı bilgisi verilmiştir.

Çukurova dergisi 9. sayısından sonra bir daha çıkarılmamıştır. Fakat bununla alakalı son sayısında bir yazı bulunmamaktadır. Buradan da derginin planlı bir şekilde yayın hayatına son vermediği yorumu yapılabilir.

¹² Dergilere arşivden ulaşılması sebebiyle bu renk değişiminin aslında derginin kendisinden kaynaklanmadığı beklemesi sebebiyle renginin solarak mora dönmüş olabileceği düşünülmektedir.

¹³ Görüşler Dergisi'nde abonelik bilgilerine rastlanmazken, *Çukurova* Dergisi'nde abonelik bilgilerine rastlanılır.

4. İncelenen dergilerde ilginç bulunabilecek noktalar

Derginin birçok yönüyle dönemini yansıttığını belirtmek elbette ki mümkündür. Yukarıda iki dergi içinde sınıflandırılmaya daha müsait olan yazılar çerçevesinde bahsedilmiştir. Fakat dergi kesinlikle bunlarla sınırlı değildir. Bu bölümde derginin içinde gerek konularıyla gerekse biçimsel özellikleriyle öne çıkan birkaç noktadan bahsedilmektedir.

Günümüze kadar ki süreçte dergiciliğin belli bir zamanında içindeki yazıların sayfalara sığmayıp arka sayılardan devam ettiği görülmektedir. Fakat *Görüşler* dergisinde yazılan ve daha derginin ilk sayısında görülen bir değişiklik vardır. Bu sayıda Gorbineau'nun "İrk Nazariyesi" adlı bir yazı ele alınmıştır. Dizin yazı şeklinde birkaç sayı devam ettiği görülmektedir. Devam eden yazılar hemen hemen dönemin her dergisinde bulunmaktadır. Buradaki farklılık ise sayfa bitene kadar yazının yazılması ve cümleyi bitirme gereksinimi duyulmadan yarım bırakılmasıdır. Cümlelerin devamının ise bir sonraki ay çıkacak olan yazıda kaldığı yerden başlayarak sanki sayfa çevirircesine devam etmesidir. Burada ilk sayıdan okuyucu kaybetmeme kaygısının olduğu söylenebilir. Yazıyı yarım bırakarak okuyucu devamını okumak isteyecek ve bir sonraki sayıyı da alacaktır. Böylelikle bir satış politikasının uygulandığı söylenebilir.

Yine derginin içerisinde genel olarak profesyonel sayılabilecek insanların yazılarına ve şiirlerine rastlanırken aynı zamanda talebelerden gelen yazılara da rastlandığı görülür. Bu duruma sadece *Görüşler* dergisinde değil aynı zamanda *Çukurova* dergisinde de rastlanır. Bununla birlikte gerek gerçek yazarların gerekse halktan yazı gönderen insanların yazıları neşredilirken bir hata oluştuğunda düzeltme yayınlandığı görülür. Hatalar genellikle harf hatası olarak karşımıza çıkar. Bununla ilgili dergide yaşanan bir olaya rastlanır. Halktan birinin şiirlerini yollaması üzerine başka birinden dergiye şiirlerin isminin ve bazı dizelerinin kendi yazmış olduğu şiirlerinden çalıntı olduğu iddia edilen bir mektup gelir. Daha sonrasında süreç mektuba cevap mektubu yazılması ve her iki taraftan da mektupların gelmesi şeklinde devam eder. En sonunda olayın çözülemeyeceği takdirde hukuk yoluna başvurulacağı ve tüm bu sürecin de dergide yayınlanacağı haber verilir. Buradaki önemli nokta ise tüm bunların dergide yayınlanarak saklamadan halkın gözünün önünde gerçekleşmesidir. Bundan şu sonucu çıkartabiliriz ki dergi halkın gözündeki itibarını ve güvenilirliğini kaybetmek istememektedir.

Derginin tek partili dönemde çıktığını ve alenen söylenmese dahi devlet tarafından çıkarıldığını düşünürsek Kemalist bir dergi olduğu yorumu yapılabilir. Bu nedenledir ki gerek Türk inkılabı gerekse Atatürk'ün ölümüne fazlasıyla değer verildiği görülür. Derginin içinde ek olarak Atatürk'ün el yazısıyla yazılmış Nutuk'undan bir bölümün kuşe kâğıda basılmış olarak verildiği görülmektedir.

Dikkat çeken bir başka konu ise hamile kadınların bebeklerinin cinsiyetlerinin değiştirilebilme olasılığı ile ilgili olan araştırmalardır. Bir yazıda bebeğin cinsiyetinin öğrenmeyi isteyen annelerden bahsedilir. Bununla birlikte bir bakıma bebeğin cinsiyetinin bilinmemesinin faydalı bir şey olacağı söylenir. Öyledir ki bazı annelerin cinsiyeti öğrendikten sonra hamileliğe son verebileceği düşünülmektedir. Fakat daha sonraki sayılarda dergide bununla alakalı yapılan bir deneyin yayınlandığı görülmektedir. Deneyde kobay olarak tavşanlar kullanılmış hangi cinsiyette yavru isteniyor ise o cinsiyetin hormonları tavşanlara enjekte edilmiştir. Deneyin sonucunda ise çoğu tavşanın istenilen yavruyu dünyaya getirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Görüldüğü üzere bebeğin cinsiyeti ve bunu bilme isteği 1940'lı yıllardan itibaren hayatımızda yerini almıştır.

5. Dergilerin iktidar ve *Ülkü* dergisi ile ilişkisi

Yukarıda belirtildiği üzere derginin çıktığı dönem Türkiye'de tek parti dönemine rastlamaktadır. Bu sebeple çıkan her yayının muhalefet etme gibi bir durumu bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra halkevleri Atatürk'ün projesidir. İktidara bakıldığında ise

Atatürk'ün, partisi iktidarda Atatürk ise cumhurbaşkanlığı yapmaktadır. Böylelikle halkevi tarafından çıkarılan *Görüşler* ve *Çukurova* dergileri hükümet yanlısı olmak durumundadır. Derginin çıkma amacı halkı bilgilendirmekle beraber Türk inkılâbının devam ettirici rolünü üstlenmektir. Bu sebeple dergi hükümet yanlısı olmaktan memnun olduğu söylenebilir.

Derginin halkevi dergisi olması muhalif bir dergi olamayacağı görüşünü pekiştirmektedir. Fakat bazı iktidar yanlısı dergilerde Atatürk'ün vefat haberine yer verilmediği gibi ilerleyen yıllarda da bir anma görülmemektedir.

Buna en güzel örnek Konya halkevi dergisi olan *Meram*'dır. Dergide Atatürk vefat ettiğinde bu olayla ilgili bir yazı bulunmaz. Fakat *Görüşler* dergisinde Atatürk'ün öldüğünde sayfanın karartıldığı kapaklar bölümünde anlatılmıştır. Görüldüğü üzere dergi iktidara sadece yakın durmakla beraber gerçekten bağlılık hissi taşımaktadır.

Ülkü dergisi Ankara'da yayınlanan ve bir bakıma halkevi dergilerinin denetleyicisi konumundadır. Ülkü döneminde çıkan bazı halkevi dergileri için yorumlar yapmış, çizgisini düzeltmesini söylemiş veya dergileri takdir etmiştir. Adana halkevi tarafından çıkarılan *Görüşler* ve *Çukurova* dergileri ile alakalı bir yazı bulunmamaktadır. Bununla birlikte Ülkü ile bu dergilerin arasının iyi olduğu bilinmektedir (Güz, 1995).

Sonuç

Görüşler ve *Çukurova* dergileri halkevleri tarafından basılan ve halka hizmet etmek amacıyla ortaya çıkmış olan dergilerdir. Çalışma yapılırken bu iki derginin halkın içinde yerinin belirlenmesi amacı olmasıyla birlikte derginin niteliklerinin ve niceliklerinin neler olduğunun da ortaya konulması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda çalışmaya başlanmadan belirlenen her bir sorunun cevabı aranmış ve bu sorulara cevaplar bulunmuştur.

Aslında *Görüşler* ve *Çukurova* dergileri derken aslında tek bir dergiden bahsedilir gibi gelse de burada iki dergi söz konusudur. *Görüşler* dergisi ve *Çukurova* dergisi iki ayrı dergidir fakat birbirlerinin devamı niteliğindedir. Yayın hayatına ilk olarak *Görüşler* dergisi başlamış olup 1937-1947 yılları arasında devamlılığını sağlamıştır. *Görüşler* dergisi doksan bir sayı yayımlandıktan sonra yayın hayatına son verdiği görülmektedir. Fakat neden kapatıldığına ilişkin bir bilgiye rastlanmamıştır. Yayın hayatına 1946 yılında başlayan *Çukurova* dergisi ise dokuz sayı çıkararak 1947 yılında yayın hayatına son vermiştir. *Görüşler* dergisinde olduğu gibi bu dergide de neden kapandığına dair bir bilgiye rastlanılmamıştır. Öyle ki yazarların yazılarına bakıldığında derginin kapanmasının planlı bir karar olmadığı öngörülebilir. Bu karar İkinci Dünya Savaşı'nın etkilerinin dergiler üzerindeki yansımaları olarak düşünülebilir. İki dergi arasında genel olarak benzerliklerin olduğu da görülmektedir. *Görüşler* dergisinin sayfa sayılarına bakıldığında genellikle 16 ile 22 sayfa arasında yayımlandığı görülmektedir. *Çukurova* dergisi de *Görüşler* dergisinden bu konuda çokta farklı değildir. Fakat *Görüşler* dergisinin bazen kırklı sayfaları bulan sayıları da olduğu görülürken bu durum *Çukurova* dergisinde görülmemektedir. Bu durumun sebebi derginin sadece dokuz sayı çıkmış olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Kapaklar ve kâğıt kalitesine bakıldığında dergilerin kapaklarının iç sayfalardan farklı olarak kalın kapaklı olduğu görülür. İç sayfalar ise çıkan sayıya göre değişse de bazen kuşe kağıda yakın bir kâğıt kalitesinde basıldığı görülür.

Her iki dergide de özel başlıklarla ayrılmış bölümler bulunmamaktadır. Fakat içerdiği konularına göre bir gruplandırılma yapılacak olursa belli başlı bölümler ortaya çıkmaktadır. Bu bölümler arasında; haber yazılarının, edebiyat-dil tarih yazılarının, Adana halkevinin bir ay içinde yapmış olduğu çalışmaları anlatan yazıların, Adana şairlerinin anlatıldığı yazıların, folklor çalışmaları yazılarının, sanat yazılarının, hikayelerin anlatıldığı, köy işleri ile köylülerin anlatıldığı, kutlama ve tenkit yazılarının bulunduğu bölümler görülmektedir. *Görüşler* dergisinin yazarlarına bakıldığında çeşitli bir yazar kadrosunun olduğu göze çarpar.

Ek olarak çok fazla göze çarpan kişinin Yunus Kazım Koni ve Arif Nihat Asya olduğu görülmektedir. Bu isim *Çukurova* dergisinde ise Hamid Salih Asyalı'dır.

Bu iki derginin de halkevi dergisi olduğunu göz önünde bulundurursak dergileri incelemeyen dahi hükümet yanlısı oldukları sonucuna varılabilir. Fakat dergiler incelendiğinde gerek yapmış oldukları yayınlar gerekse özel gün ve anmalarda yayınlamış oldukları sayılar ile hükümet yanlısı olduklarını belli ederler. Dergi çıktığı dönemde muhalefet edebilmenin çok kolay olmadığı görülmektedir. Muhalefet etmek isteyenler olsa dahi buna imkân bulamamaktadır. Bunun en temel sebebi ise arkalarında onları destekleyecek birinin olmamasıdır. Bunlar dönemdeki herhangi bir yayın için geçerlidir. Halkevleri ise zaten mevcut olan iktidarın projesidir bu sebeptendir ki muhalif olmaları beklenemez. Yukarıda da söylendiği üzere iktidara az yakınlık veya çok yakınlık göstermektedirler. Genel olarak yeni rejimin savunucusu ve ilerleticileri aynı zamanda Türk İnkılabının devam ettiricileri olarak görev yapmaktadırlar. Dönemin önemli dergisi *Ülkü* bu dergilerin denetleyicisi durumundadır ve bazı halkevi dergileri hakkında yazılar yazmaktadır. *Ülkü* dergisinin *Görüşler* ve *Çukurova* dergileri hakkında yazmış olduğu herhangi bir olumlu ya da olumsuz bir yazı bulunmamaktadır. Buradan yola çıkılarak *Görüşler* ve *Çukurova* dergilerinin *Ülkü* dergisi ile aralarının iyi olduğu düşünülmektedir.

Çalışmaya başlamadan önce her ne kadar bazı sorulara cevaplar aranmış ve bu cevaplara ulaşılmış olsa dahi ayrıca varsayımlar ile de yola çıkılmıştır. Bu varsayımlar değerlendirildiğinde her iki derginin de halkı bilgilendirme amacıyla yayın yaptıkları görülmektedir. Bu bakımdan bu varsayımın doğrulandığı görülür. Halkın içinden çıkmış bir dergi olması sebebiyle halkın ihtiyaçlarına karşılık verdiği görülmektedir. Bunun yanı sıra iktidarla olan ilişkilerinden ötürü halkın ihtiyaçları doğrultusunda okullar açabilmiştir. Aslında bu dergiler diğer halkevi dergileri gibi iktidar ile halk arasında birer köprü görevi görmüşlerdir.

Diğer bir varsayım dergilerin genel geçer bilgiler verip vermemesi yönündedir ki bu açıdan da dergilerin halkın ihtiyaçlarına karşılık gelecek yayınlar yaptığı görülür. Yani dergiler öylesine bilgilere değil halkın ihtiyaçlarına veya iktidarın halka iletmek istediği bilgilere yer vermiştir. Halkevlerinin ve bu mecmuaların çıkış gayelerinde yerellik her zaman ön plandadır. Bundan dolayıdır ki öncelik her zaman buldukları şehir olmuştur. Fakat Erzincan'da gerçekleşmiş bir depremin de haberi verilmiş ve Adana halkının nasıl yardıma koştuğu bir haberde anlatılmıştır.

Kaynakça

- Ahıcı, A. (2023). Balıkesir Halkevi Temsil Şubesi'nin faaliyetleri (1933-1951). *Ankara Anadolu ve Rumeli Araştırmaları Dergisi*, 8, 1-40.
- Akkuş, T. (2023). Ankara Halkevi Sosyal Yardım Şubesi ve Faaliyetleri. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 34, 544-566.
- Arıkan, Z. (1999). Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi. *Atatürk Yolu Dergisi*, 6(23), 261-281.
- Barutçu, Z. (2012). Tek parti döneminde muhalif bir dergi: "Yurt ve Dünya" (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Biyografi. Arif Nihat Asya Kimdir?, Erişim adresi (10 Ekim 2024): <https://www.biyografi.net.tr/arif-nihat-asya-kimdir/>
- Biyografya, Yusuf Kazım Köni, Erişim adresi (10 Ekim 2024): <http://www.biyografya.com/biyografi/9520>
- Cantek, L. & Gönenç, L. (2017) *Muhalefet defteri – Türkiye'de mizah dergileri ve karikatür*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Çanak, E. (2013). Akgünler gazetesi ve gazetede Adana Halkevi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 29(85), 1-45.

- Emgili, F. (2021). Halkevlerinin köy ve köycülük faaliyetleri, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*, 8, 195–226.
- Erdoğan, C. (2017). Adana Halkevi (1933-1951) (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir.
- Ergüç, A. (2015). 1939-1945 yılları arasında izlenen Türk dış politikası ekseninde Türk-Yunan ilişkileri (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Eroğlu, B. (2012). İkinci Dünya Savaşı dönemi (1939-1945) Türk siyasetinin köşe yazıları üzerinden inşası: Cumhuriyet gazetesi örneği. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 93-116.
- Güz, N. (1995). *Tek parti ideolojisinin yayın organları halkevleri dergileri*. Ankara: Bilge Yapım.
- Geniş, K. C. (2022). İzmir merkez ve ilçe Halkevlerinin spor şubelerine yapılan yardımlara dair kayıtlar (1940-1949). *Atatürk Dergisi*, 11(1), 24-33.
- Işık, İ. (2006). *Türkiye edebiyatçıları ve kültür adamları ansiklopedisi*. Ankara: Elvan Yayınları.
- Kapusuzoğlu, Y. B. (2020). Antalya Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi faaliyetleri. *Bayburt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(7), 108-123.
- Keseroğlu, H. (2022). Halkevlerinde kitap ve kütüphane kıyımı: 1951. *Kastamonu Üniversitesi, Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 495-511.
- Köni, R. (2008, 25 Eylül). Bunları Biliyor Muydunuz? (1) / Nostalji. Erişim adresi (10 Ekim 2024): <http://blog.milliyet.com.tr/bunlari-biliyor-muydunuz-nostalji/Blog/?BlogNo=133778>
- Köni, R. (2008, 25 Eylül). Bunları Biliyor Muydunuz? (2) / Nostalji. Erişim adresi (10 Ekim 2024): <http://blog.milliyet.com.tr/bunlari-biliyor-muydunuz2nostalji/Blog/?BlogNo=134638>
- Öğdü, H. (2011). Türk siyasal hayatının karikatür üzerinden analizi: Akbaba Dergisi örneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Tekinsoy, B. (2022). Halk eğitimin taşra uygulamalarına bir örnek: Çorum Halkevi halk dershaneleri ve kurslar şubesinin faaliyetleri. *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 49-65.
- Terzioğlu, G. (2023), Halkevleri Güzel Sanatlar Şubesi ve resim (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Tümer, F. (2023). Cumhuriyetin ilk yıllarında halkevlerinde kadın (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Yasar, H. (2023). “Artık Her Şehirde Bir Müze Olacak”: Erken Cumhuriyet Dönemi’nde Halkevlerinin müzecilik çalışmaları. *History Studies*, 15/Cumhuriyetin 100. Yılı Özel Sayısı, 237-259.